ĐẶC ĐIỂM TỪ VỰNG VÀ NGỮ DỤNG CỦA DIỄN NGÔN CHIA SẺ KINH NGHIỆM LÀM CHA MẸ TRÊN MẠNG XÃ HỘI

Nguyễn Thị Minh Tâm
Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Tóm tắt: *Mạng xã hội ngày càng trở nên phổ biến trong đời sống của con người. Mạng xã hội cũng trở thành một môi trường chia sẻ kinh nghiệm nuôi dạy con cái của cha mẹ trong thời đại công nghệ số hiện nay. Mục đích của bài báo này là tìm hiểu đặc điểm từ vựng và ngữ dụng của diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội để đề xuất gợi ý việc tìm kiếm thông tin liên quan đến kinh nghiệm nuôi dạy con cái của cha mẹ. Ngôn liệu được thu thập từ 4 nhóm Facebook và 10 Tiktok có lượng người theo dõi lớn để trích xuất ra 120 bài viết, 480 bình luận, 270 đơn vị diễn ngôn với 1256 từ vựng trọng tâm và 382 hành động ngôn ngữ dùng để phân tích diễn ngôn. Phân tích diễn dịch và phân tích nội dung theo chủ đề đã được sử dụng. Kết quả cho thấy, diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội biểu hiện năm kiểu trường từ vựng, năm dạng hành động ngôn ngữ và ba đặc điểm tương tác hội thoại của diễn ngôn, gồm tính cấu trúc, tính phi quy chuẩn và tính đa phương thức. Từ các đặc điểm này, bài viết gợi ý những hướng nghiên cứu trong tương lai khi ứng dụng phân tích diễn ngôn của cha mẹ cũng như đề xuất phát triển ứng dụng số hỗ trợ cha mẹ tiếp cận và trao đổi thông tin hiệu quả, phù hợp với nhu cầu thực tế, góp phần thúc đẩy chuyển đổi số trong giáo dục gia đình và cộng đồng.*

Từ khóa: *Chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ; diễn ngôn; mạng xã hội; ngữ dụng; từ vựng.*

Nhận bài ngày 25.11.2025; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 29.12.2025
Liên hệ tác giả: Nguyễn Thị Minh Tâm; email: minhtamnguyenthi2407@gmail.com

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong kỉ nguyên số, sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin và truyền thông đã làm thay đổi sâu sắc đời sống xã hội, đặc biệt là cách con người tương tác, tiếp cận và xử lý thông tin. Mạng xã hội, với các nền tảng phổ biến như Facebook, YouTube, TikTok, Instagram hay các diễn đàn chuyên biệt, không chỉ đóng vai trò là kênh kết nối cá nhân mà còn trở thành môi trường thông tin rộng mở, nơi sản sinh và lan truyền các diễn ngôn có ảnh hưởng mạnh mẽ đến nhiều lĩnh vực, trong đó có giáo dục gia đình và nuôi dạy trẻ.

Khái niệm "diễn ngôn", từ lâu đã là một phạm trù trung tâm trong nghiên cứu ngôn ngữ học hiện đại, đặc biệt từ những năm 1960 với sự phát triển của ngữ pháp văn bản và lý thuyết ngôn ngữ chức năng. Bắt đầu từ người đặt nền móng là Harris (1981), Ferdinand de Saussure (1916), đến Austin (1962) và Brown và Yule (1983), lí thuyết phân tích diễn ngôn được giới nghiên cứu chính thức thừa nhận và đánh giá như một hướng tiếp cận mang tính cách mạng trong ngành ngôn ngữ học. Lí thuyết phân tích diễn ngôn đã được các nhà nghiên cứu Việt Nam vận dụng ngày càng phổ biến trong nghiên cứu văn học từ sau 2010, chẳng hạn, Trần Kim Phượng (2013) ứng dụng phân tích diễn ngôn vào phân tích một truyện cười hay *Khái niệm diễn ngôn* của Trần Đình Sử (2015).

Ngoài văn học, phân tích diễn ngôn đã được ứng dụng trong phân tích mẫu ngôn ngữ của trẻ em và người lớn theo các phương thức thể hiện khác nhau. Gần đây, với sự bùng nổ của mạng xã hội, phân tích diễn ngôn cũng được áp dụng trong phân tích mẫu ngôn ngữ được thu thập từ mạng xã hội, không chỉ giúp lý giải cách con người sử dụng ngôn ngữ trong môi trường giao tiếp mới mà còn phản ánh những chuyển biến trong tư duy, văn hóa và hành vi xã hội. Trong bối cảnh đó, phân tích diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm nuôi dạy trẻ trên mạng xã hội mở ra một hướng nghiên cứu thiết thực, giàu tiềm năng học thuật và ứng dụng, đặc biệt trong việc hỗ trợ nâng cao chất lượng giáo dục

gia đình. Không dừng lại ở bình diện lý luận, phân tích diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội mang lại những giá trị thực tiễn quan trọng. Thông qua việc phân tích các diễn ngôn phổ biến trên mạng xã hội, có thể đề xuất các giải pháp nhằm phát triển những sản phẩm hỗ trợ cha mẹ tiếp cận thông tin một cách khoa học, hiệu quả và phù hợp với nhu cầu thực tế trong việc nuôi dạy con em mình tại gia đình.

Mục đích của bài báo này là mô tả đặc điểm từ vựng và ngữ dụng trong diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội, làm rõ mối quan hệ giữa ngôn ngữ được sử dụng và mục đích giao tiếp của cha mẹ trong môi trường trực tuyến. Việc nhận diện được tính hai mặt của diễn ngôn dựa vào đặc trưng của từ vựng và chiến lược ngữ dụng góp phần xây dựng một bức tranh tổng thể về cách cha mẹ lựa chọn và sử dụng ngôn ngữ khi chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ của họ trong việc nuôi dạy con cái. Mô tả này cung cấp một góc nhìn về xu hướng vận động và biến đổi trong diễn ngôn của cha mẹ trên không gian số; qua đó, phát hiện xu hướng, sự khác biệt trong cách thức chia sẻ kinh nghiệm, cũng như xác định những đặc điểm quan trọng có thể ứng dụng vào việc định hướng phát triển ứng dụng số hỗ trợ cha mẹ tiếp cận và trao đổi thông tin một cách chính xác và hữu ích hơn.

Nghiên cứu về diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội không chỉ mang ý nghĩa học thuật sâu sắc mà còn có giá trị ứng dụng rộng mở trong giáo dục gia đình và xây dựng cộng đồng thông tin có trách nhiệm. Khi mạng xã hội ngày càng trở thành một phần thiết yếu trong đời sống cha mẹ, việc hiểu rõ cách thức diễn ngôn vận hành, tác động và biến đổi trong môi trường này chính là chìa khóa để nâng cao hiệu quả giáo dục trong kỉ nguyên số.

2. NỘI DUNG

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nguồn dữ liệu của nghiên cứu được thu thập từ **120 bài viết và 480 bình luận** đăng tải trên bốn **tài khoản Facebook tiêu biểu** và 10 tài khoản TikTok. Tài khoản Facebook bao gồm: *Nuôi con không phải cuộc chiến*, *Mẹ bỉm thông thái*, *Ăn dặm kiểu Nhật – Bé vui khỏe, và Mẹ thông thái nuôi con khoa học* với từ hơn 248.700 thành viên và từ hơn 684.000 lượt theo dõi. **10 tài khoản TikTok** chuyên chia sẻ kinh nghiệm nuôi dạy con có trên **50.000 lượt theo dõi, bao gồm:** ***Dr Cuong, Thầy Quéo (Nguyễn Hữu Trí), Em Tệu đây, CungHuynhLamMe, Bình Tĩnh Làm Mẹ, hoangtrang_mebap, Nuôi Con Lon Ton, Ngự Long, Trinh Pham, và Đào Ngọc Trang Thư***. Dữ liệu được xử lí bằng **phương pháp kết hợp định lượng và định tính**, trong đó tiến hành **thống kê tần suất xuất hiện của các đơn vị từ vựng và hành động ngôn ngữ.** Trích xuất từ 120 bài viết và 480 bình luận ở 4 nhóm Facebook và 10 tài khoản TikTok nêu trên, tổng cộng **270 đơn vị diễn ngôn** (bài đăng, bình luận, và phát ngôn video) đã được lựa chọn làm ngôn liệu phân tích diễn ngôn, với **1256 từ vựng trọng tâm** và **382 hành động ngôn ngữ,** qua đó xác định chức năng giao tiếp và chủ đề. Việc phân tích nội dung được phân loại **theo từng chủ đề** nhằm làm rõ các đặc điểm biểu hiện của diễn ngôn mà cha mẹ chia sẻ trên nền tảng xã hội về kinh nghiệm nuôi dạy con cái của mình.

2.2. Kết quả nghiên cứu

2.1.1. Đặc điểm từ vựng của diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội

Diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ không chỉ đơn giản là việc truyền đạt các thông tin hoặc kỹ năng nuôi dạy con cái mà còn là một quá trình giao tiếp có tính thuyết phục, động viên và chia sẻ cảm xúc giữa các cha mẹ. Thông qua phân tích, từ vựng trong diễn ngôn này có các đặc điểm là: rất phong phú và đa dạng, bao gồm các nhóm từ vựng liên quan đến các lĩnh vực như dinh dưỡng, sức khỏe, giáo dục, tâm lý và các hoạt động chăm sóc trẻ.

Trong tổng số 1256 đơn vị từ vựng trọng tâm, có 5 chủ đề chính được tập trung, bao gồm: nhóm cảm xúc, nhóm hành động-chăm sóc, nhóm dinh dưỡng-sức khỏe và nhóm khác. Diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trong quá trình nuôi dạy con cái nhưng trường từ vựng về cảm xúc chiếm tỉ lệ lớn nhất (32.5%) trong số các đơn vị từ vựng khảo sát. Ngoài ra, điều đặc biệt là trong diễn ngôn của cha mẹ, yếu tố cảm xúc luôn gắn với hành động, thể hiện quá trình nuôi con của các cha mẹ được nhìn nhận vừa là nhiệm vụ vừa là trải nghiệm chứa đầy cảm xúc. Năm chủ đề chính trong trường từ vựng được tóm tắt trong bảng 1 dưới đây.

Bảng 1. Trường từ vựng chủ đạo trong diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội (đơn vị từ vựng, n=1256)

Nhóm trường từ vựng chính	Số lượng từ	Tỉ lệ (%)	Ví dụ
1. Nhóm cảm xúc (yêu, lo, vui, hạnh phúc, stress...)	408/1256	32.5	*"Mình vui rơi nước mắt khi con chịu ăn hết bữa hôm nay."*
2. Nhóm hành động chăm sóc (cho ăn, tắm, ru ngủ...)	349/1256	27.8	*"Cứ mỗi tối tắm cho bé xong là mẹ kiệt sức luôn."*
3. Nhóm đánh giá – nhận xét (tốt, hiệu quả, mệt, đáng thử...)	234/1256	18.6	*"Phương pháp này khá hiệu quả với bé nhà mình."*
4. Nhóm dinh dưỡng – sức khỏe (cháo, vitamin, sữa, ốm...)	180/1256	14.3	*"Con bị sổ mũi mình cho uống vitamin C dạng kẹo."*
5. Nhóm khác (sản phẩm, công nghệ, ứng dụng...)	85/1256	6.8	*"App này có phần theo dõi cân nặng tiện lắm."*

2.1.2. Đặc điểm ngữ dụng của diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội

Cùng với sự đa dạng về từ vựng, diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ còn có những đặc điểm ngữ dụng rất rõ rệt. Từ 382 hành động ngôn ngữ trong ngôn liệu đã lựa chọn phân tích cho thấy, các cha mẹ thường sử dụng ngôn ngữ để nhằm mục đích chia sẻ thông tin, đồng thời còn thể hiện nhiều mục đích giao tiếp khác như thuyết phục, khích lệ và tạo kết nối cảm xúc với nhau.

Khi chia sẻ kinh nghiệm, họ không chỉ cung cấp thông tin mà còn tạo ra một không gian giao tiếp thân mật và cởi mở, nơi mà mỗi người có thể đưa ra lời khuyên, câu hỏi hoặc động viên lẫn nhau. Những câu chuyện, ví dụ thực tế hay các tình huống cá nhân được đưa ra để minh họa cho lời khuyên, giúp người nghe dễ dàng tiếp nhận và áp dụng. Nội dung các bài đăng cũng rất linh hoạt trong cách sử dụng ngữ pháp và cấu trúc câu.

Bảng 2. Loại hành động ngôn ngữ trong diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội (hành động ngôn ngữ, n=382)

Loại hành động ngôn ngữ	Số phát ngôn	Tỉ lệ (%)	Ví dụ
1. Khuyên bảo/ Đề nghị	130/382	34	*"Bạn nên thử phương pháp ăn dặm kiểu Nhật nhé."*
2. Động viên / An ủi	111/382	29	*"Cố lên mẹ ơi, giai đoạn này ai cũng từng trải qua."*
3. Hỏi – Đáp / Thảo luận	69/382	18	*"Các mẹ cho mình hỏi bé 1 tuổi có nên uống sữa tươi chưa?"*
4. Chia sẻ trải nghiệm	43/382	11	*"Nhà mình cũng từng bị như thế, giờ bé ăn ngon hơn nhiều."*
5. Cảm ơn / Phản hồi tích cực	29/382	8%	*"Cảm ơn các mẹ, đọc cmt thấy yên tâm hơn hẳn."*

Dạng hành động ngôn ngữ phổ biến nhất là *khuyên bảo/đề nghị (34%)* và *động viên*/an ủi (29%) trong tổng số phát ngôn khảo sát. Điều này khẳng định diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội có tính cộng đồng và hỗ trợ cao, với mục đích không chỉ truyền đạt thông tin mà còn nuôi dưỡng cảm xúc và kết nối xã hội giữa những ông bố, bà mẹ trong hành trình chăm sóc và nuôi dạy con cái.

2.2.3. Đặc điểm tương tác xã hội trong diễn ngôn chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội

Việc chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ không chỉ diễn ra trong không gian trực tiếp tiếp xúc trò chuyện (offline) mà còn có xu hướng chuyển dịch mạnh mẽ vào không gian trực tuyến, nơi các cha mẹ sử dụng các nền tảng mạng xã hội để chia sẻ và học hỏi lẫn nhau. Xét dưới bình diện tương tác xã hội, phân tích từ ngôn liệu của 120 bài viết chia sẻ kinh nghiệm làm cha mẹ trên mạng xã hội cho